

Buda alatt

Az Alföld felől tüzek látszottak. Az őrsi és torbágyi erdők égtek; Esztergom tájéka fekete volt a füsttől, s korom és embervér miatt voltak piszkosak Buda csorba falai. A nap szikrázott.

A hadak lihegve álltak a vár alatt. Olykor-olykor szólt még egyet a bajor választó valamelyik ágyuja. Aztán csönd állt be. Később fáradt sváb legények ereszkedtek alá a Naphegy északi völgyében a bádeni örgróf ezredéből. A pesti részen Batthyány Ádám huszárai víkáztak ezalatt szakadatlanul. Aztán még nagyobb csend állt be.

A lotharingiai herceg a Svábhegy déli lejtője fölött ült szürke lován s idegesen figyelt Buda tornyai felé. Virradat előtt megegyezett a bajor választóval, hogy jókor délután még egy utolsó rohamra küldik a hadakat.

Délidő lehetett, amikor lóra ült a herceg.

A hegyek tetejéről százötvenhat ágyu nézett a vár felé, a pesti partról még husz másik ásitott fel a tornyokra. Itt-ott mozogni kezdtek a tüzérek, de a völgyekben s a földhányások közt még nagy hallgatás ült. Sokezer holt katonára hevert szerteszórva a térségen: sváb, francia, spanyol, brandenburgi, talián, lengyel, horvát vitéz. És vagy négyszáz hajdu. Keresztény halott egytől-egyig.

A herceg idegesen ült lován. Mert Budaörs alatt megjelent már a nagyvezér s rettenetes katonái öt nap óta vívták már a véres csatát. Pálffi és Caprara verekedtek ottan, mialatt Dünewardt lovasai villámsebesen csapkodtak a fölmentő sereg hátába.

Európa nyolcvanezer vitéze szállott Buda alá, hogy megvegye a várat. A harmada halott volt már. A szultán nyolcvanezer ázsiai vitézt küldött Buda ellen, hogy megmentse a várat. A harmada annak is ott feküdt már a budaörsi, meg a biatorbágyi magaslatokon. Buda legmagasabb tornyán kókadtan csüngött még a félhold.

...Ugy déltájban történt, hogy hirtelen csend állt be mindenfelől. Messziről nagy tüzek látszottak s a pesti részen szakadatlanul kalandoztak a huszárok. Eltűntek egyszer Csepel irányában s felbukkantak ismét a rákosi halmonokon.

A lotharingiai herceg a Svábhegy lejtője fölött ült szürke lován s nyugtalanul tekintgetett Buda felé. Már a várárkokban is nyüzsögni kezdtek a harcosok.

A Rózsadomb alól lovasstafféta tűnt fel e pillanatban. Repült a főhadiszállás irányának s porosan állt meg a herceg előtt:

— Fenség, kurucok jönnek Óbuda felől!

A fővezér nem értette:

— Kicsodák? A zendülők?

— Igenis, fenség. A zendülők.

A vezérkar tisztjei fészkelődni kezdtek, de a herceg nyugalmat erőszakolt magára.

Hátraszólt az egyik lovastisztnek:

— A szavojai herceg ur offensege induljon eléjük. Föl kell koncoltatni a lázadókat!

— Fenség — kezdte a staféta —, a lázadók Buda ellen ereszkednek alá. Horvát huszárság, meg brandenburgi gyalogság már kísérik őket fenséged elé. Tiszta szándékkal érkeznek. Nincs egyéb kívánságuk, mint hogy meghaljanak a magyar vár alatt.

A fővezér meglepődött, a kísérete összenézett. Nem értették. Akkor már kiáltozások hallatszottak az ostromló hadak irányából. Egyik ponton lelkesen, másikon fenyegetődzve. Egyszerre nyüzsögni kezdett odalent a tábor. Katonák bujtak elő a várárokból, meglevenedtek, a domboúk s a vár romfalai fölött megjelentek a törökök. Abban a pillanatban a Rózsadomb mögül kikukkantottak a kurucok.

Horvát huszárok s brandenburgi zászlóaljak fogták közre a szerencsétleneket. Ők pedig jöttek. Elöl többszáz lovas, azok mögött sok-sok vékonynyaku talpas. Lehettek úgy négyezren. Jöttek a völgyi uton fölfelé, halálos neszben. A főhadiszállásnak.

A herceg hátraszegült lován s jobbkezével kifeszítette a csillagos buzogányt. A vezérkar főtisztjei keményen ültek a nyeregben. Ugy várták a kurucokat.

Azok pedig jöttek. Sovány gebéken a huszárok, vonszolt lábakkal a gyalogosok. Élükön egy leffentyüssapkás, gondoktól megszántott arcú ezredes. Hármastoll ágaskodott süvegénél. Ez Petneházy Dávid. Mögötte átkötött szemü öreg szomorkodott széles fejjel, sebekből megrutított ábrázattal; a vén Szepessy Pál. Oldalt alig dülöngött egy keszeg remondán az a földig érő lábu kapitány, akit Majos Ferencnek hívtak, aki tizenöt év óta siratta a maga sorsát s alig volt ágyban háromszor e tizenöt év alatt.

A zendülők eleje már a fővezér elé ért. Megálltak ott tanácstalanul, mint az ázott verebek. Csönd lett.

A herceg várt néhány pillanatig. És akkor buzogányos jobbkezét csipőjére tette s így szólt csengő hangon a bujdosók vezéréhez:

— Kik vagytok?

Petneházy fölemelte az arcát:

— Szerencsétlen magyarok, fenség. Thököly urunk szabadságért hadrakelt csapatából az utolsók. A török vasat tett a mi fejedelmünk lábaira...

— Értjük, értjük — bólongatott a herceg. — És most mi szándékkal jöttetek?

— Fenség! — válaszolt Petneházy, — jósorsban, rossz-sorsban kitartottunk a török mellett. Mert nincs már egyebünk a szívünk hűségénél. De a török megtörte a nekünk adott hitet. Mi most megjöttünk ide s megfogadjuk erősen, hogy bosszút állunk a törökön.

— Helyes, helyes — bólongott a herceg.

Petneházy folytatta:

— Mi bennünket nem éltet már egyéb, mint a düh a torkunkban. A magyar szabadságért keltünk fel, fenség, de gonosz indulatokat soha nem fundáltunk a mi legkegyelmesebb urunk ellen...

E szavaknál Majos Ferenc morogni kezdett hátul.

Társai csittitották a lázadót. A herceg észrevette s ingerülten kiáltott Petneházyra:

— Hallgass! Ti gyujtottátok fel a bányavárosokat, ti hánytátok tüzre embereinket, ti égettétek fel Morvát! Nincs emberi elme, amely képes lenne elsorolni eszeveszett bűneiteket!

A kurucok összevágott foggal hallgattak. A herceg vérbeborult, de fokonkint erőt vett magán. Hátraszegett fejével ült lován s végignézett a szerencsétleneken. Már csöndesebb volt:

— Ám kivetjük az eszünkéből embertelen dolgaitokat s parolánkat adjuk néktek, hogy császári urunk öfelsége is visszafogad megfontolt kegyelmességébe, ha... — és itt felmutatott a rongyos várra — ha meghágjátok a falakat...

A császári tisztek összepillantottak. Nagy csönd lett a válasz. De csak félpillanatra. Mert Petneházy megfordult lován s fölneezett a csorba bástyákra. Annyit mondott:

— Budát mi megvesszük.

A bánkódó Szepeßy Pál is megfordult a vár felé s félszemét meghordozván a mecseteken, annyit szólt:

— Isten Atyánk segedelmével minden bizonnyal megvesszük.

Petneházy a zászlótartótól átvette ezalatt a Szűz Máriás lobogót s megcsókolta szegélyét. Nem volt több zászlójuk. Azután tovább adta Szepeßynek. A vén Szepeßy is szájához emelte egy rojtját s halkán motyogta:

— Édes Anyánk, légy irgalmas mihozzánk...

Kézről-kézre ment a zászló. A herceg peckesen ült szürke lován s nézte őket. Később hátraszólt:

— Lépjenek működésbe az összes ágyuk. Ugy a hegyeken, mint a pesti oldalon.

És akkor Buda tornyaira emelte csillagos buzogányát. Rákiáltott a rongyosokra:

— Mehettek!

Petneházy tisztelgett. Megfordultak valamennyien s visszakanyarodván a völgyi utra, eltűntek a nyugati alsóváros felé. Más részük a zsidóvárosnak huzódott el. A Rózsadombon tul nyomuk veszett.

Akkor csönd támadt. Gyötrelmes csönd. Csak a nap szikrázott jócskán a delelő alatt. Az Alföld felől nagy tüzek látszóttak.

A herceg ott ült szürke lován s nyugtalanul figyelt előre.

És akkor egyszerre dörögni kezdtek köröskörül a hegyek. Működésbe léptek az ágyuk, háromfontosak, spanyol tarackok s a tüzes bombákat hajigáló mozsarak. A pesti részen a faldöntő ágyuk, amelyek szavától megdörgött a Duna. A vár alatt pattogtak az aknák, a vár tetején füstöltek a bástyafokok. Dörgött és remegett minden. Abdurrahman basa száz ágyuval felelt s tűzbeborultak az őszi erdők. Budának két tornya lobogott már. Az örsi és torbágyi magaslatok dörögtek; a nagyvezér is megindult s hatodik csatáját kezdte a magyarok ellen. A Tában felől nagy kiáltozással szaladtak már a déli falakra a bajor választó katonái. Füst volt már minden, nem látszott már a napnak arca s e füstfalak közt véres sugárban repkedtek a bástyákra a tüzes golyók... Minden dörgött és reszketett...

És mikor Európa hatvanezer keresztény vitéze készült meghalni Buda alatt, uj staféta állt meg a herceg előtt:

— Fenség! A zendülő magyarok fegyver nélkül indultak meg a falakra! Petneházy ezredes karddal rohanja a zsidókaput, Szepessy Pál baltával viszi a gyalogosokat a fehérvári kapura!

A herceg biccentett:

— A rebbelisekért nem kár...

Akkor már alig látszott valami a tüzeektől. Füst borította el Buda felét s füst kavargott a völgyeken. Távoli kiáltozás jött a Svábhegy lábáig. A bástyákon megjelentek a törökök fekete tömegei: úgy nyüzsögtek és táncoltak, mint a fekete ördögök. De a füstön, kormon és tüzekén át fel-feltűntek a kurucok is, amint széleseben siettek a zsidókapu felé. Megint nem látszott semmi. Később szivbemarkoló ordítás hallatszott a nyugati részről: Szepessy baltásai csapkodták ott a fehérvári kaput. Mindig gyorsabban szálltak és sisteregtek a tüzes bombák. Csattanásaiktól tornyok dültek, dörgött és remegett a vár, s napali fényt árasztottak a füstleplektől elborított ég alá. Egett minden: a háztetők, a kapuk, az erdők, remegve lángolt már a Nagyboldogasszony templom tornya is. Itt-ott a füst takaróján át felrémlettek olykor a kurucok,

amint fölfelé gomolyogtak a meredek falakon s henteregek lefelé fekete tömegekben. Éjtszakai sötétség szállt a hegyek fölé s a feketeségen át a tűzoszlopokban robbantak a bombák. Nagy harci kiáltásokkal volt teli a levegő.

A herceg ott ült szürke lován s homlokát törülgette. Hosszu, igen hosszú idő ment el ilyenformán. Jelentés érkezett: Pálffi és Caprara délnek veri vissza a nagyvezért. A herceg rábólintott:

— Helyes, helyes.

Abban a pillanatban mennydörgő ordítás jött Buda falairól. Zengett-rengett dombokon és erdőkön át, az ordítás átragadt az összes hadakra. A pesti partok is megzendültek, a herceg rosszat sejtett és elsápadt.

Néhány perc múlva lovasstafféta érkezett.

— Fenség! Kuruc zászló van a falon!

— Urak! — kiáltotta a fővezér. — Buda a miénk! Az összes hadak rohanják meg a várat!

...Szepessy Pál ott állt e pillanatban a tornyos bástyán. Feje fölött kókadtan lengett az egyetlen kuruc-zászló, amelyet Petneházy tűzött oda az imént. Ott állt a bekötött félszemű öreg, véres homlokán áthuzta a kezét s egy nagyot fújt. Halott kurucok feküdtek a lába előtt. Feküdtek a vár terein, az északi és déli kapuknál s a várhegy oldalain. Legalább kétezren feküdtek ott. Körülnézett Szepessy Pál. Láta az Alföld lapályát tűzőzönben. Láta a hegyeket még nagyobb tűzben. Lent, mélyről, akkor tört fölfelé az izgága Majos Ferenc. Félbajusza leégett valahol. Egy vér volt Majos Ferenc s bősz ordítással tört befelé valami negyven kuruccal. Aztán eltűntek a tűzben és a füstben.

Most a várba nézett le a vén Szepessy Pál. A vár négyszögében csunya öldöklés folyt. Petneházy lihegett legelől. A belső kapu sarkában ott hevert Abdurrahman. Véres volt a feje s tisztos szakálla betakarta, mint egy zászló.

Szepessy a török nagy szerencsétlenségére gondolt. Megfogta a fejét s feljajgatott:

— Uram, Istenem, mi lesz most velünk?

(Komáromi János.)

